

Tirannie in Amerika? Een Platonische reflectie op de verkiezingen in de Verenigde Staten

The Politics of Skepticism

Joeri Kooimans

Inleiding

Tijdens het schrijven van dit stuk is Donald J. Trump aan de macht gekomen in de Verenigde Staten. De angst dat Amerika nu zal afglijden naar tirannie lijkt niet volledig ongegrond.¹ Plato vreesde dat het de democratie is die kan leiden tot tirannie. In dit essay zal gekeken worden naar het derde boek van Plato's *Republiek* tegen de achtergrond van de recente ontwikkelingen in de Verenigde Staten. Het essay zal bestaan uit drie onderdelen. In het eerste onderdeel zal een weergave gegeven worden van Plato's reflecties op de democratie en dan in het bijzonder hoe deze volgens hem dreigt te transformeren naar tirannie. In het tweede deel zal gekeken worden welke parallellen erop wijzen dat de dreiging van tirannie daadwerkelijk op de loer ligt. Afsluitend zal worden gekeken naar hoe we het scepticisme kunnen situeren en aanwenden binnen deze context.

I. Plato's Republiek

I.I Democratie

Plato tracht allereerst te duiden hoe de democratie is opgekomen als bestuursvorm.² Volgens Plato is de democratie voortgekomen uit oligarchie. Binnen een oligarchie komen enkelen met welvaart aan de macht dankzij hun rijkdom. Volgens Plato resulteert dit in armoede voor degenen die niet delen in deze rijkdom hetgeen de weg plaveit voor een revolutie. Een democratie komt vervolgens tot stand op het moment dat de armen een overwinning weten te realiseren op de rijke oligarchen. De overlevenden van deze strijd kunnen vervolgens als gelijken participeren aan het maatschappelijk leven en regeringsfuncties. Mensen binnen een dergelijke samenleving mogen hun leven inrichten zoals zij dat zelf juist achten en hebben daarnaast vrijheid van meningsuiting. Hieruit zullen volgens Plato verschillende menstypen voortvloeien.³ Hierbij stelt Plato zich de kritische vraag of orde in een dergelijke samenleving wel mogelijk is. Immers, als zo ongeveer alles toegestaan is, zal een gemeenschap gekenmerkt worden door eigenschappen van alle denkbare andere gemeenschappen. Plato vreest dat mensen dan niet meer kiezen voor het maatschappelijk bestel dat het beste is, maar er een uitkiezen die hen simpelweg het meest welgevallig is. Hoewel dit een ruim keuzespectrum oplevert, resulteert dit ook in een gebrek aan een behoefte aan leiderschap. Gehoorzaamheid is derhalve niet nodig; men doet waar men zin in heeft. De mate van tolerantie is bovendien in een dergelijke maatschappij zo hoog dat er geen enkel ontzag is voor principes. Of een politicus zich al dan niet laat leiden door principes, hecht het volk daarom nagenoeg geen belang aan. Het enige waar een politicus in dergelijke omstandigheden zich om hoeft te bekommeren is hoe hij zich kan doen voorkomen als vriend van het volk, die hem als gevolg zal adoreren.⁴

I.II De transitie van de oligarchische naar de democratische persoonlijkheid

Volgens Plato gaat de transitie van een oligarchische naar een democratische bestuursvorm gepaard

¹ Een beredeneerde onderbouwing van deze angst lezen we bij een paar van Andrew Sullivans columns in de *New York Magazine*, die in gesprek met Plato's *Republiek* de opkomst van Trump en de implicaties daarachter probeert te duiden. Zie: <http://nymag.com/daily/intelligencer/2016/11/andrew-sullivan-trump-america-and-the-abyss.html>

En: <http://nymag.com/daily/intelligencer/2016/04/america-tyranny-donald-trump.html>

² Plato, 2003 p. 441

³ Ibid, p. 447

⁴ Ibid, pp. 448-449

met een dito persoonlijkheidsformatie. De persoonlijkheidsvorming situeert Plato vooral bij de opvoeding, plaatshebbende in een maatschappij onder een bepaalde bestuursvorm. Oligarchen, gierig als ze zijn, zullen hun kinderen leren niet toe te geven aan genotsucht, omdat dit gepaard gaat met een verkwisting van geld, wat commercieel gewin in de weg staat, en dat ondermijnt uiteraard de positie van een oligarch. De zelfbeheersing die de oligarch daarom heeft ontbreekt bij de democraat die vrij als hij is ongeremd zijn behoeftebevrediging najaagt. Het zijn dus de verschillende wijzen van omgang met behoeftecontrole waarin de oligarchische mens van de democratische verschilt en dit is ook waar we de genoemde transitie van het ene naar het andere type persoonlijkheid moeten situeren.

Plato vraagt ons een jongeman voor te stellen die in armoede is groot gekomen in een oligarchie. Stel nu dat deze jongeman in aanraking komt met mensen die ongeremd hun behoeftevervulling nastreven, dan zal hij zich al snel laten meeslepen in de levensstijl van het democratische menstype. Indien de oligarchische vader hem tot de orde probeert te roepen, zal dit leiden tot opstand. Vervolgens zal deze jongeman op den duur gelijkgestemden vinden die in conflict met oudere generaties tezamen een gebrek aan eerbied ten toon zullen spreiden, en bedachtzaamheid van de hand wijzen als feminien. Hetzelfde zal gebeuren met maat, soberheid ten aanzien van uitgaven en zelfbeheersing. Dit zal plaats maken voor arrogantie, anarchie, verkwisting en schaamteloosheid, opgesierd met allerlei opsmuk.⁵

I.III De overgang van democratie naar dictatoriale tirannie

We hebben nu volgens Plato gezien hoe hebzucht voor materieel gewin de oligarchie naar de afgrond helpt en hoe democratie daarop volgt. Op eenzelfde wijze moeten we de ondergang van de democratie begrijpen; ook deze loopt stuk door het overmatig nastreven van wat zij als hoogste goed ziet: vrijheid. Wanneer de dorst naar vrijheid zo groot is geworden dat de bestuurders van de democratie deze niet meer kunnen lessen, zal de gemeenschap dit hen aanrekenen en ze daar uiteindelijk voor bestraffen en ze zien als verachtelijke oligarchen. Mensen die dit verzet niet deelachtig zijn, zullen worden weggezet als zwakkelingen. Heersers, echter, die wel deelhebben aan dit verzet, zullen worden geëerd.

Ieder vertoon van gezag zal in een dergelijke omstandigheid leiden tot obstinaat gedrag, wat zal resulteren in een gebrek aan respect voor de wet, hetgeen immers als een schriftelijke vorm van gezag moet worden voorgesteld. De gemeenschap zal als resultante zo onbeschaafd zijn, dat de voedingsbodem voor dictatuur is ontstaan. De overmaat aan vrijheid zal dan omslaan naar slavernij, stelt Plato enigszins dialectisch. We zullen volgens Plato dan gaan zien dat degenen met de meeste praatjes en zij met de luidste en krachtigste stem het voor het zeggen zullen gaan krijgen.⁶ Het is hier waar we Plato's waarschuwingen voor het populisme uit kunnen distilleren.

I.IV De rol van populisme binnen deze transitie

Degenen begiftigd met de krachtige, luide stem zullen onrust gaan zaaien in de gemeenschap. Gecombineerd met de opkomst van andere klassen die voorheen buiten de officiële ambten werden gehouden zullen zo ondanks gebrek aan ervaring aan de macht kunnen komen, geholpen door proponenten met een krachtigere stem. Deze zullen geen andere mening accepteren dan die van hun. Een andere klasse bestaat uit de rijkere, die onder dergelijke omstandigheden vooral ten prooi zullen vallen aan belastingen. En dan zijn er de arbeiders, als grootste klasse. De leiders die nu zijn ontstaan, zullen zoveel mogelijk afkomen van de bezittende klasse, om zo meer te verdelen te hebben, waarbij ze een groot deel voor zichzelf zullen houden. Degenen ontzet van hun bezit, zullen in opstand komen, en andere klassen zullen hen dan weer beschuldigen tegen het belang van het

⁵ Ibid, pp. 452-453

⁶ Ibid, p. 458-459

volk in te handelen. Op dit moment grijpen de onruststokers - zoals Plato ze noemt – hun kans en zullen zich voordoen als iemand die spreekt namens en voor het volk. We zien hier het figuur van de populist. Het volk zal zo'n iemand verder naar voren schuiven en gaan als idool gaan verheerlijken. En deze populist zal dan uiteindelijk een tiran worden die zich als beschermer van het volk voordeet. Daaraan zal hij zijn legitimiteit ontlenuen, en vervolgens volstrekke gehoorzaamheid weten te bewerkstelligen bij zijn achterban en het volk als geheel. Hij zal vervolgens niet aarzelen het bloed van zijn eigen volk te vergieten en mensen te vervolgen om ongegronde redenen. De populist zal zich tegelijkertijd maskeren iemand die rebelleert naar de mensen met welvaart, de oligarchen. Hij zal de charmeur uithangen naar het volk, mooie beloftes maken en het volk beloven schuldenvrij te zullen maken. Hij zal oorlogen veroorzaken om de volkswil achter hem te scharen en te houden. Om diens heerschappij te bestendigen, zal hij het volk dwingen hoge belastingen te betalen. Als gevolg hiervan zullen mensen in armoede verkeren, en louter nog gepreoccupeerd zijn met het vervullen van hun dagelijkse noden, zodat niemand het zal kunnen opbrengen de macht van de tiran te ondermijnen. Tenslotte zal hij de gemeenschap purgeren door eenieder die hij als last ervaart daaruit te verwijderen, met name intellectuelen, moedige en rijke mensen. Het is aldus hoe de mens ten prooi zal vallen aan een despoot.⁷

II. Trump als Plato's gevreesde tiran

I.I Van oligarch tot democraat

Het bovenstaande in ogeschouw nemend, zien we schrikbarend veel vergelijkingen met de opkomst van de populist Trump. Wanneer we kijken naar de jeugd van Trump, is hij op oligarchische wijze opgevoed door zijn vader, een ondernemer in de bouwwereld.⁸ Waarden als frugaliteit en een ongeremd streven naar materieel gewin – wat volgens Plato bij uitstek eigen is aan de oligarch – werden hem al vroeg aangeleerd. Nadat hij zijn vader overtrof met het bedrijf dat hij overnam, blijkt Trump zelf de transitie te hebben gemaakt van het oligarchische naar het democratische menstype dat Plato beschrijft. Lijdend aan grootheidswaanzin, ging Trump meer investeren en uitgeven dan zijn vermogen eigenlijk aankon, en ging – meer in woorden van Plato – op ongeremde wijze zijn eigen behoeftevervulling najagen. Dit bracht hem op de rand van een faillissement. Gedurende de decennia die volgden overwoog Trump om een poging tot het presidentschap te wagen. Trump liet gedurende heel die tijd veel van de persoonlijke eigenschappen zien die volgens Plato kenmerkend zijn voor het democratische menstype: arrogantie, verkwisting en schaamteloosheid. Dit zien we terug in hoe Trump berucht is om zijn narcisme en de wijze waarop hij vrouwen behandelt (wat hem tevens een man van lichte zeden maakt, een type dat Plato zo vreesde in zijn tijd), maar ook werknemers, journalisten of andere derden die zich gedragen op een manier die hem onwelgevallig is.⁹ En zoals Plato ook stelde, is zijn persoonlijkheid conform het menstype wat om die redenen wordt geadoreerd¹⁰, Trump in dat geval als verwezenlijking van de *Amerikaanse Droom*, zelfs ook benijd om de mate van succes die hij had als zakenman.

II.II Van democraat tot populist

Plato stelde in *De Republiek* dat met de opkomst van andere klassen in de transitie van de oligarchie

⁷ Ibid, pp. 461-465

⁸ Voor informatie over het persoonlijke leven van Trump is gebruikgemaakt van de documentaire 'The Choice 2016': <http://www.pbs.org/wgbh/frontline/film/the-choice-2016/>

⁹ Blijkens uit het feit hij vaak megalomane uitspraken over zichzelf doet: hij prijst zijn eigen intelligentie, welvaart, zakelijk instinct, appèl naar vrouwen en alle economische en politieke ideeën die hij zelf heeft geuit. Hij stelde zelfs dat hij als hij president wordt vooral zichzelf zal zien als adviseur. Zie:

<http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/06/the-mind-of-donald-trump/480771/>

¹⁰ Plato, 2003, p. 455

naar de democratie mensen zonder enige politieke ervaring aan de macht wisten te komen. Een vergelijkbare ontwikkeling zien we de afgelopen decennia in Amerika. Steeds meer presidentskandidaten vanaf de jaren '60 van de vorige eeuw tonen een gebrek aan politieke ervaring. Niet anders is het gesteld met Trump. We zien meer parallellen bij de manier waarop hij zich politiek is gaan manifesteren.

Amerika is al enige tijd te zien als een sterk gepolariseerd land, waar veel woede, onvrede en onrust heerst onder verschillende klassen om verschillende redenen. Het is hier waar Trump zich als Platonische onruststoker is gaan voordoen als spreker van 'het vergeten volk', en ook het volk als zodanig.¹¹ En conform Plato's beschrijving won Trump al snel aan populariteit, en zijn persona wordt al sinds zijn faam als beroemd zakenman verheerlijkt.

Trump doet zich bovendien al sinds het begin van zijn campagne voor als beschermer van het volk, zowel ten aanzien van (vermeende) externe als interne dreigingen. Zo schrijft hij externe bedreigingen toe aan de Islam en immigranten en interne dreigingen dicht hij toe aan het door hem opgevatte falen van het huidige politieke etablissement. Met Plato zien we dat hij zich weet te voor te doen als iemand die rebelleert ten aanzien van welvarende oligarchen: Trump fulmineert immers naar de economische elite, terwijl hij daar eigenlijk zelf toe behoort.¹² Ook stelt hij niet gevoelig te zullen zijn voor gelobby van rijke financiers, dit imago nog verder versterkende.¹³ Hij speelt effectief in op de emoties van veel Amerikanen, met name door gebruik te maken van haat, deze richtende naar de door hem geconcipeerde boosdoeners. Dat hij ermee wegkomt dit op zeer onbeschaafde wijze te doen, zou ons volgens Plato niet moeten verbazen, een gebrek aan beschaving is volgens hem immers kenmerkend aan de doorgeslagen democratie.¹⁴

II.III Van populist tot tiran

Om te zien of Trump tevens aan Plato's beschrijving van de tiran voldoet, hoeven we simpelweg te kijken naar zijn campagneperiode en de uitspraken en plannen die hij toen en daarna heeft geformuleerd.

Plato stelde onder meer dat een populistische, tirannieke leider geen andere mening accepteert dan de zijne. Dit zien we bij Trump terug in zijn benaderingswijze naar journalisten die kritiek op hem leveren en zijn politieke opponenten. Zijn reactie daarop varieert van vernedering tot het aankondigen van juridische vervolgingen. Dit wil hij ook concreet mogelijk maken door de zogenaamde 'libel laws' te veranderen, om het zo gemakkelijker te maken nieuwsorganisaties aan te klagen.¹⁵

Plato liet tevens zien hoe de populist vooral de grootste klasse vertegenwoordigt: de arbeider. In moderne termen zouden we dit kunnen vergelijken met de middenklasse in Amerika, namens wie Trump vaak meent te spreken en waarvan hij stelt dat deze groep uitgehold en vergeten is door de politieke elite (deze zou worden gedecimeerd door vertegenwoordigers daarvan). Hij doet zich dus – Platonisch gesproken – voor als vriend en beschermer van het volk. Conform Plato's typering van de tiran maakt hij beloftes ten aanzien van zijn achterban, onverschillig

¹¹ Trump sprak in meerdere van zijn toespraken over een vergeten klasse Amerikanen. Zie: http://www.npr.org/2016/11/13/501739277/who-benefits-from-donald-trumps-tax-plan?utm_source=facebook.com&utm_medium=social&utm_campaign=npr&utm_term=nprnews&utm_content=2040

¹² Zie ook Willem Schinkel in: <https://decorrespondent.nl/5662/de-revolutie-komt-na-donald-trump-en-nog-6-lessen-voor-links/1454203546554-d2286f49>

¹³ Zie hiervoor de reeds genoemde columns van Andrew Sullivan

¹⁴ Ibid

¹⁵ Zie voor zijn uitspraken hierover: <http://www.politico.com/blogs/on-media/2016/02/donald-trump-libel-laws-219866> en: <http://nymag.com/daily/intelligencer/2016/10/trumps-dangerous-game-of-beat-the-press.html>

in hoeverre deze gebaseerd zijn op leugens. Een van die beloftes is de economische positie en omstandigheden van deze klasse te verbeteren, zo Plato ook stelde dat de tiran zal beloven het volk schuldenvrij te maken.¹⁶ Dat mensen van het democratisch en tirannieke type zich niet bekommeren om waarheid en bedachtzaamheid, zoals Plato stelt, blijkt uit het feit met hoeveel leugens Trump wegkomt.¹⁷ En we zien dit terug in de sterk anti-wetenschappelijke en anti-intellectualistische houding van Trump en zijn achterban, concreet terug te zien in zijn uitspraken en plannen.¹⁸

Een andere gevaarlijke eigenschap van tirannen is volgens Plato het gebrek aan aarzeling bloed te vergieten naar zowel het eigen volk, als ten aanzien van andere volkeren. Ook hier lijkt Trump evenzo gevaarlijk als Plato's gevreesde tiran. Trump heeft in zijn campagnes openlijk gesproken over het uitbreiden van het nucleaire arsenaal van Amerika, hetgeen hij zou willen aanwenden in oorlogen, bijvoorbeeld tegen Iran. Verder verheerlijkt hij martelingen en andere vormen van geweld.¹⁹

In hoeverre Trump zijn heerschappij zal bestendigen door hoge belastingen af te dwingen valt te bezien. Hoewel belastingverlagingen een van zijn beloftes is, verwachten sommige deskundigen dat zijn economische plannen desastreus zullen uitpakken juist voor de middenklasse.²⁰ De kans bestaat zo dat zoals Plato voorspelde men niet bij machte zal zijn Trump als tiran te ondermijnen, daar ze gepreoccupeerd zullen zijn met het vervullen van hun dagelijkse noodzakelijke behoeften.

¹⁶ Zie in dit artikel geciteerde uitspraken van Trump over onder meer de economie en ook het artikel in noot 13: <http://www.pbs.org/newshour/rundown/ap-fact-check-donald-trumps-economic-plan-hold/>

¹⁷ Zie hier een website die het aantal leugens van Trump probeert bij te houden: <http://trumplies.com/>

¹⁸ Zie hiervoor de volgende blogs: <https://blogs.scientificamerican.com/observations/what-the-election-results-could-mean-for-science/>

En: <http://www.iflscience.com/editors-blog/presidentelect-trump-existential-threat-americas-scientific-legacy/>

Ook zien we dat de mensen die hij zal aandragen voor de senaat ontkeners zijn van wetenschappelijke inzichten: Ben Carson (een creationist die klimaatopwarming en de evolutietheorie ontkent) als minister van onderwijs, vice president Mike Pence (die ook bovenstaande ontkent, naast de ongezondheid van roken, en gelooft dat homoseksualiteit te genezen is), Myron Ebell als minister van energie en klimaat (iemand die tevens klimaatopwarming ontkent).

¹⁹ Zie wederom de columns van Andrew Sullivan en dan in het bijzonder de verwijzingen die hij maakt. Ook de ministers die Trump aandraagt voor zijn buitenlandse en militaire beleid zijn wat dat betreft weinig hoopgevend. Zo draagt hij Newt Gingrich aan, een beducht militair interventionist en generaal Micheal T. Flynn.

²⁰ Zie noot 13

III. De rol van scepticisme

III.I Scepticisme en tolerantie

De verkiezingen in Amerika en Plato's theorie in ogeschouw nemende kunnen we een aantal relevante verbanden leggen naar sommige door scepticisme geïnspireerde tradities. We zagen hierboven dat volgens Plato doorgeslagen tolerantie in een democratische samenleving zal leiden tot onbeschaafdheid en de grond legt voor het ontstaan van tirannie; omdat daarbinnen alle vormen van handelingen en uitspraken worden getolereerd, en een gebrek aan ontzag voor principes.

Door de geschiedenis heen zien we dat het scepticisme vaak aangewend is om een pleidooi te houden voor tolerantie. Piere Bayle, bijvoorbeeld, stelde dat eenieder vrij zou moeten zijn om volgens zijn of haar eigen geweten te leven en te handelen, ook al is datzelfde geweten berust op fouten en bedrog.²¹ Zolang iemand handelt conform zijn of haar geweten en juiste intenties heeft en daar oprecht in gelooft, zal hij of zij deugdzaam handelen. Onvrijwillige onwetendheid maakt iemand derhalve niet laakbaar, omdat men niet volledige controle kan uitoefenen op wat zij gelooft. Men kan daarom dezelfde rechten filteren uit een verkeerd geïnformeerd geweten als uit een juist geïnformeerd geweten.²² En omdat we vaak een gebrek aan zekerheid hebben, stelt ook Locke dat we daarom geen dwang mogen uitoefenen bij het overbrengen van opvattingen.²³

Hoewel uiteraard politiek gezien Trump en andere tirannen met hem op een andere manier een gebrek aan tolerantie tonen, heeft Trump wel groot kunnen worden door de tolerantie die zijn politieke opposenten, zijn achterban en de media al die tijd hadden ten aanzien van zijn uitoefening van de vrijheid van meningsuiting. Dit is zorgelijk, omdat deze vorm van tolerantie hem vrij spel geeft in het verspreiden van leugens, te discrimineren en het aan de dag leggen van een voorwetenschappelijke naïviteit.²⁴ Maar zolang Trump en zijn aanhang naar hun eigen geweten handelen, ook al zijn ze beiden evident op vele vlakken verkeerd geïnformeerd (doordat de aanhangers van Trump bijvoorbeeld in zijn (antiwetenschappelijke) leugens en complottheorieën gaan geloven), hebben ze volgens Bayle en Locke vrij spel, zo lijkt het. Immers, volgens Bayle is men niet laakbaar wanneer men ten prooi valt aan bedrog en van daaruit diens gewetensvolle handelen laat leiden.

III.II Sceptische politieke scenario's en contextualisme

Wanneer we kijken naar de manier waarop Trumps kansen werden ingeschat, zien we wellicht een schrijnend gebrek aan scepticisme. Veel commentatoren, al dan niet deskundig, achtten de kans op zijn overwinning lange tijd klein. Wanneer we kijken naar het *contextualisme*, of de *relevante alternatieve theorie*, lijkt het zo te zijn dat er veelal conversationele contexten geschapen zijn waarin de mogelijkheid dat Trump de verkiezingen zou winnen niet als 'relevant politiek scenario' werd gezien, omdat men dacht dat deze kans was uitgesloten.²⁵ Dit kan een les zijn om voortaan dergelijke scenario's wel serieus te nemen, om zo de kracht van onze epistemische positie te vergroten. De eisen over wat als kennis geldt met betrekking tot (verwachtingen over) de uitslag van een verkiezing zal dan aanzienlijk moeten worden verhoogd, zeker gezien wat er allemaal op het spel staat.²⁶ We kunnen zodoende onze epistemische waakzaamheid vergroten, om zo te voorkomen dat

²¹ Zie de Mey, 2014, pp. 145-148 & van Bunge in de Mey, 2015, pp. 43 & 48

²² Zie Bayle, 2005, pp. 233-237, 247-250, 261-264 & 271

²³ Schuurman in de Mey, 2015, pp. 122-124

²⁴ Vgl. van Ruler in de Mey, 2015, pp. 88-90

²⁵ Blauw, in de Mey, 2015, p. 184

²⁶ Ibid, p. 193

we vanuit het niet rekening houden met een scenario dat een electoraal kandidaat zou kunnen winnen alleen gaan zoeken naar aanwijzingen voor bevestigingen van die anticipatie.²⁷

III.III Opschorten van onze politieke anticipatoire oordelen

Een tweede les die het scepticisme ons hierbij kan leren is dat het wellicht verstandig is ons oordeel over wat politiek en electoraal mogelijk is wat vaker op te schorten, en dan begeleidt door zorgvuldig onderzoek, zoals de positieve scepticus die Jan Willem Wieland beschrijft; iemand die onderzoek doet – bijvoorbeeld naar de mogelijkheden dat een bepaalde kandidaat verkiezingen wint – maar in de loop van datzelfde onderzoek die mening te blijven opschorten om te voorkomen dat iemands electorale kansen op voorhand nihil of juist heel groot worden geacht. Immers, het is wellicht beter een verkeerde inschatting te vermijden als een op voorhand correct geacht antwoord vroegtijdig te omarmen.²⁸

Conclusie

We hebben in dit essay gezien hoe Plato's waarschuwing voor de omslag van een democratie naar een tirannie nog altijd relevant is. De parallellen tussen Trump en Plato's typering van de tiran zijn tekenend. De vraag naar wat het scepticisme vermag binnen een democratie is echter een moeilijke vraag. Het kenmerkende aan een democratie is immers dat iedereen vanaf een bepaalde leeftijd mag stemmen, en dit gebeurt niet louter begeleid door het sceptisch volgen van epistemische plichten.²⁹ Wat we met Plato's waarschuwing hebben gezien is dat de overtuiging van het eigen vermeende gelijk leidt tot politiek fundamentalisme. Het is spijtig dat het fundamentele recht op vrije meningsuiting waar Plato ons al voor waarschuwde nauwelijks als aanleiding wordt gezien voor vergelijkbare fundamentele plichten. Wellicht dat ons stemgedrag als mensen er anders zou hebben uitgezien indien we wat meer ethische en cognitieve eisen zouden stellen aan onze vrijheid tot het vormen van een mening.³⁰

²⁷ Buekens in de Mey, 2015, p. 248

²⁸ Wieland in de Mey, 2015, p. 276

²⁹ Hetgeen spijtig is, aangezien de politieke wetenschapper Scot Althaus berekend heeft dat stemmers met meer politieke kennis minder oorlogszuchtig zijn, minder punitief ten aanzien van criminaliteit, meer tolerant betreft sociale kwesties enz. Zie Caleb Crain, 2016 in: <http://www.newyorker.com/magazine/2016/11/07/the-case-against-democracy>

³⁰ De Mey, 2015, p. 7

Geraadpleegde literatuur

Bayle, P. in Haakonssen (red.) (2005). *A philosophical commentary*. Verkregen op 6 oktober 2016 van: http://files.libertyfund.org/files/163/Bayle_1302_LF.pdf

Mey, de, T. (2014). *Het voordeel van de Twijfel*. Rotterdam: Lemniscaat

Mey, de, T. (2015). *Het Nadeel van de Zekerheid*. Rotterdam: Lemniscaat

Plato (2003). *Politeia*. Verkregen op 7 november 2016 van: <http://www.arsfloreant.nl/documents/Plato10.pdf>